הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר קורבנות

לחם משנה על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-קרבן-פסח/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ה 4
הלכה יד 4
הלכה יח 5
פרק ב 6
הלכה ו 6
הלכה יא 7
פרק ג 8
הלכה ב 8
הלכה ד 8
הלכה ז 8
פרק ד 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ד 10
הלכה ו 12
הלכה יא 12
פרק ה 13
הלכה ב 13
הלכה ח 14
הלכה ט 15
פרק ו 16
הלכה א 16
הלכה ו 16
הלכה ט 17
פרק ז 19
הלכה א 19
פרק ח 19
הלכה ד 19
הלכה ו 20
הלכה ח 20
הלכה יא 21
פרק ט 21
הלכה ב 21
הלכה ז 21
הלכה ח 22

פרק א

הלכה ג

אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה וכו'. קשה דלמה לא פירש רבינו ז"ל דהיינו דוקא אחר חצות אבל קודם חצות ליכא איסורא כלל כדאמרו בגמ' זבחים (דף קי"ד) יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחת שעריך. וי"ל דסתמו כפירושו דאין נקרא פסח אלא מאחר חצות ואילך אבל קודם לכן הוי שלמים:

הלכה ה

אחד השוחט ואחד הזורק. וא"ת והא פסק רבינו ז"ל בהל' סנהדרין דהתראת ספק לא שמה התראה ובפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) משמע דהך הוי התראת ספק כדכתב רש"י ז"ל והתוס' ז"ל דהמותרה מי יודע אלא אם ידע שיש חמץ לאחד מן החבורה. וי"ל דמעיקרא דהוה סבר דפלוגתא בהתראת ספק הוה אמר הכי אבל לפי האמת דלא פליגי בהא מיירי דידעינן דהמותרה ידע דהיינו שאומר בפירוש אע"פ כן אני עושה דאי לא תימא הכי תקשי ליה בגמ' לפי המסקנא למה ליה לר"י טעמא אחרינא לימא טעמא משום התראת ספק אלא ודאי איירי דהמותרה ידע בודאי כדכתיבנא ובהכי נמי איירי רבינו ז"ל ולא חש להאריך דסמך על מה שכתב בהל' סנהדרין דהתראת ספק לא שמה התראה:

הלכה יד

שחט השוחט וקבל הכהן וכו'. בגמרא אמרינן ש"מ הולכה שלא ברגל הוי הולכה ותירצו דילמא הוה נייד פורתא ע"כ. וקשה כיון דרבינו ז"ל פסק פ"א מהל' פסולי המוקדשין דהולכה שלא ברגל לא הויא הולכה א"כ אמאי לא כתב כאן דנייד פורתא. וי"ל דסמך על מ"ש שם ובודאי דהכא איירי בנייד דאל"כ הוי הולכה שלא ברגל:

ומפשיטין את כולו וכו'. בפרק כל כתבי (דף קט"ז) ת"ר י"ד שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה וחכ"א מפשיטין את כולו ואמרו שם מאי אהדרו ליה חבריא לר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה הכי קאמרו ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו ואמרו שם במסקנא והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ותירצו דשקיל ליה בברזי ע"כ. משמע דאפילו לרבנן מן החזה ואילך לא היה מפשיט בי"ד דחל להיות בשבת אלא בברזי כלומר בחתיכות דקות ומפשיט וחותך. והתימה מהרב מהרר"י קארו ז"ל שכתב דרבינו ז"ל פסק דלא כר"י בן ברוקא ולכך כתב מפשיטין את כולו דא"כ תיקשי דאמאי לא כתב דמן החזה ואילך שקול בברזי ואפי' נאמר דרבינו ז"ל מ"ש כאן

הוא בחול אבל כשחל להיות בשבת לעולם דאין מפשיטין אלא עד החזה ופסק כר"י בן ברוקה ודלא כהרב מוהרר"ק ז"ל מ"מ קשה דלא פירש רבינו ז"ל כלל בי"ד שחל להיות בשבת אלא אדרבה סתם וכתב כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. ואולי יש לתרץ לרבינו ז"ל שלא אמרו בגמרא כן אלא מפני מאי דאהדרו חברייא לרבי ישמעאל אבל רבנן עולם דסברי דהפשט בחול ובשבת שוה ולדבריו דר' ישמעאל השיבו * ופסק כרבנן ולכך סתם וכתב כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ואין דעת התוס' ז"ל כן בריש פ' אלו דברים (דף ס"ח) ומ"מ כוונת רבינו ז"ל אפשר דכך היא: * [כזה כתבו תוספות בשבת קי"ז. לחד תירוצא]:

הלכה יח

ואם היתה יבשה וכו'. קשה דנהי דאין שבות במקדש כלל היינו היכא דאי אפשר לעשותו מאתמול אבל היכא דאפשר לא דהא הבאתו מחוץ לתחום והרכבתו אינו אלא מדרבנן ואסור משום דאפשר לעשותו מאתמול וכן לקמן לא היה יכול להקדישו בשבת אי לאו טעמא דקבוע לו זמן אע"ג דאינו אלא שבות ובודאי טעמא הוי משום דאפשר לעשותו מאתמול וכן במחמר אע"פ שאינו אלא שבות לא התירו רבינו ז"ל אלא מפני שהוא כלאחר יד ומפני המצוה מותר ומטעמא דאין שבות במקדש אפי' לא היה בדבר מצוה היה מותר אלא ודאי דטעמא הוי משום דהיה יכול לעשותו מאתמול ולכך הוצרך להתירו משום דהוי כלאחר יד ומפני המצוה וכ"ת הך קושיא בגמ' נמי איתא דביבשה מותר ואמאי והא הוי שבות דאפשר לעשותו מאתמול י"ל דבגמ' הוה אמינא דלא הוי חתיכה כדכתב רש"י ז"ל ואפי' שבות ליכא אבל רבינו ז"ל דכתב דהו ישבות אלא טעמא הוי משום דאין שבות במקדש קשה. וכ"ת אכתי בגמ' גופא תיקשי דביד ודאי דהוי שבות מדאסור במדינה וא"כ אמאי מותר כיון דיכול לעשותו מאתמול וי"ל דביד מותר משום דאיסורו קל והוי שבות, ובכי הא יש לתרץ לרבינו ז"ל ולומר דיבשה בכלי הוי שבות קל ואילו לא היה במקדש אע"ג דהוי שבות קל היינו אוסרין אותו כיון דיכול לעשותו מאתמול אבל משום דהוי במקדש דהתירו בו שבות חמור אם כן הוא הדין בשבות קל דאפשר לעשותו מאתמול עדיף משבות חמור:

שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת וכו'. וא"ת והא הקטר חלבים נמי אפשר לעשותן אחר השבת שאמרו שם בפ' אלו דברים (דף ס"ח) תנא אמר ר"ש בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי איברים ופדרים כל הלילה ואין ממתינים להם עד שתחשך וא"כ מאי שנא הני. וי"ל דהקטר חלבים מ"מ מצותן הוי ביום וזו היא מצוה מן המובחר דהא

ביום טוב שחל להיות בחול הוי דוקא ביום ולא בלילה ואם כן כשחל להיות בשבת אע"פ שאפשר להיות בלילה מ"מ מצותן מן המובחר הוי ביום מה שאין כן בהני:

פרק ב

הלכה ו

שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול וכו'. כתב הר"א ז"ל הא דלא כהלכתא וכו'. וי"ל דמאי דמתקיף רב אשי הוא ממאי דוכל ערל כולה משמע דילמא האי וכל ערל משמע כל דהו ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה. וכתבו התוס' ז"ל אע"ג דבפלוגתא דתנאי היא בסנהדרין גבי הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בכל נפש אי כולה נפש משמע או כל דהו וכן בבכורות גבי כל בכור רב אשי בא לסתור ראייתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמאן דאמר כל דהוא משמע. והשתא נאמר טעם נכון לרבינו ז"ל דבסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ח) פליגי רבנן עליה דר' יהודה בן בתירא וסברי דכל נפש כולה משמע וכיון דרב אשי אתי דלא כוותיה דחינן לדרב אשי מקמייהו וגם בבכור שיש יד נכרי באמצע איפליגו בבכורות פ"ק (דף ג') דרבנן סברו בכור מקצת משמע אמר רחמנא כל בכור כוליה משמע ואם יש שותפות לנכרי פטור מן התורה וכן פסק רבינו ז"ל פ"ד מהל' בכורות ובדם הניתז ושעל הסכין פליגי בפרק כיסוי הדם (דף פ"ח) דמר סבר דמו ואפילו מקצת דמו ומר סבר כל דמו ופסק רבינו ז"ל כן בהל' שחיטה פי"ב דדמו מקצת דמו משמע כרבנן דאמרי בכור מקצת בכור משמע וכל משמע כוליה והתם דליכא כל לא משמע כו' וכ"ת תיקשי דר' יהודה כיון דהא בהא תליא כבר תירצו התוס' בפ' כיסוי הדם דעד כאן לא קאמר ר' יהודה הכא דמשמע בכור כל בכור אלא משום דכתיב בישראל ופלוגתא דאיכא בפ' אלמנה נזונית (דף צ"א) גבי מכרה מקצת כתובתה אי אבדה מזונות פסק רבינו ז"ל בהל' אישות דלא אבדה כמ"ד מקצת כסף ככל כסף דכסף משמע מקצת ובפלוגתא דכ"ג אם מותר בבוגרת דפליגי אי בתולה שלמה משמע או מקצת בתוליה פסק בהל' איסורי ביאה דמקצת בתוליה משמע ואסורה לכ"ג כמ"ד הכי שם בגמ' בפ' אלמנה ופלוגתא דצבי הבא על התיישה גבי אותו ואת בנו פסק רבינו ז"ל בהל' שחיטה דשה אפילו מקצת שה משמע כרבנן דאמרי הכי בפ' אותו ואת בנו (דף פ') נמצא דרבינו ז"ל משמע דס"ל דיש לדמותה ודלא כמ"ש התוס' ז"ל בפ' כיסוי הדם ובפ"ק דבכורות דאין לדמות אלא מה שמדמה הגמ' דרבינו ז"ל משמע דמדמה להו אהדדי מדפסק בכולהו בחד גוונא ולקושיא דרבי יהודה אדרבי יהודה מתרץ כדכתיבנא וכדכתבו התוס' לדעת ר"ת ז"ל: וזרק הדם לשם מולים

וערלים וכו'. בתוס' נראה דפליגי התם אהך דכתב רבינו ז"ל דס"ל דדוקא כשחשב בשעת שחיטה ע"מ להתכפר בו ערלים פסול אבל שחטו בהכשר אע"פ שאח"כ זרקו לשם ערלים כשר וכן פליגי במ"ש רבינו ז"ל שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דכתב רבינו ז"ל דכשר ולדעתם פסול דהם משוים ערלים לשלא לאוכליו והם גורסים בברייתא דכיצד צולין וזרק הדם שלא לאוכליו כלומר דהמחשבה של שחיטה לא היתה לזרוק שלא לאוכליו אלא הזריקה לחודה ולכך כשר כיון דאין פיסול בשחיטה. אבל רבינו מחלק בין ערלים לשלא לאוכליו ואינו מחלק בין חשב בשעת שחיטה לזרוק להיכא דלא חשב וזרק לשם ערלים ושפיר גרסינן לדידיה בברייתא דכיצד צולין לזרוק דהוא מחלק בין ערלים לשלא לאוכליו כדכתיבנא ודוק:

הלכה יא

האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה וכו'. הרב מהרי"ק ז"ל תמה על רבינו ז"ל למה לא כתב דין דאינה רדופה דמתני' ותירץ דמשום דמילתא דלא שכיחא לא חש רבינו ז"ל לכותבו. ואני תמיה על דבריו דע"כ הרי כתבו שמ"ש תאכל משל בעלה על כרחו בשאינה רדופה דאי ברדופה תאכל ממקום שהיא רוצה מרגל ראשון ואילך וכיון שכתבו הוא תמיהה גדולה איך לא חש לפרשו דאילו לא היה מזכירו כלל היה מספיק תירוצו. ולכך נ"ל לומר דרבינו ז"ל סובר דכי משני בגמ' לא קשיא כאן ברדופה כלומר רגל ראשון דמתני' הוי ראשון להליכתה וכדכתבו שם התוס' ז"ל בפ"ק ודינא דמתניתין ודברייתא הכל דבר אחד ומה שאמרה המשנה תאכל ממקום שתרצה הוא מרגל ראשון הסמוך לנשואיה ואילך ומאי דקאמר התנא רגל ראשון הוא משום דאינה רדופה לילך ולדידה קרי ראשון דהוי ראשון להליכתה ובברייתא קרי ראשון לסמוך לנישואיה משום דאירי ברדופה נמצא דאין חילוק לענין הדין כלל בין רדופה לאינה רדופה דלעולם הרגל ראשון הסמוך לנשואיה תאכל משל אביה ומכאן ואילך ממקום שתרצה ורישא דקאמר תאכל משל בעלה היינו כשהיא בבית בעלה דהאי דאמרינן רגל ראשון תאכל משל אביה מכאן ואילך ממקום שתרצה היינו כשהולכת ברגלים לבית אביה אבל כשהיא בבית בעלה אפי' רגל ראשון תאכל משל בעלה נמצא דלא קאמר בגמרא רדופה ואינה רדופה לחלק לענין הדין אלא לומר דאמאי קרי ברייתא ראשון לרגל ראשון הסמוך לנישואיה והמשנה קרי ראשון לרגל שני ולהכי כתב רבינו ז"ל ברגל הראשון הסמוך לנישואיה כלומר למעט ראשון להליכתה דבהכי איירי מתני' אע"ג דבפירוש המשנה פירש רבינו ז"ל דרגל ראשון הוי הסמוך לנישואיה מ"מ אני כותב זה לפי מה שנראה במ"ש כאן בחיבור:

וכן יתום ששחטו וכו'. בגמרא (דף פ"ח) הקשו שמעת מיניה יש ברירה ותירצו אמר ר' זירא שה לבית מכל מקום:

פרק ג

הלכה ב

ואם שכח השליח קודם שיזרק הדם וכו'. נראה דטעות סופר הוא בדפוס וצ"ל ואם שכח השולח דשליח ודאי שמתחילה שכח כיון שהוא עושה תנאי. וכן הוא בדפוס אחר:

הלכה ד

חבורה שאבד פסחה וכו' פטורים לעשות פסח שני וכו'. פירש רש"י דממה נפשך בראשון נמנו ואכילת פסחים לא מעכבא ע"כ. משמע לכאורה דמתניתין אתיא כמ"ד אכילת פסחים לא מעכבא וקשה דא"כ איך רבינו ז"ל פסקה להך מתני' הא איהו פסק לקמן פ"ב דלא כרב דאמר בפרק צולין (דף ע"ח) דאם זרק הורצה משום דאכילת פסחים לא מעכבא דהוא ז"ל כתב אם זרק לא הורצה. וי"ל דמאי דקאמר רב דאכילת פסחים לא מעכבא הוא שאפילו הבשר טמא בשעת זריקה לא איכפת לן מידי ובהא לית הלכתא כוותיה אלא צריך שבשעת זריקה יהיה ראוי לאכול אבל אם בשעת זריקה ראוי לאכול אע"פ שלא אכל אחר כן לא מעכבא. תו איכא למידק אמאי לא חילקו כאן בגמ' בין קודם זריקה לאחר זריקה דאם הספק נפל קודם זריקה חייבין לעשות ואם לאו אין חייבין, והתוס' ז"ל כתבו לא דמי להא דאמר לעיל שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני ולא כתבו טעם. ונ"ל הטעם דבשלמא השליח שעשה הפסח יתנה ויאמר אם אמר לי גדי יהיה טלה בשבילי ואם בהפך בהפך וכיון שרבו שכח קודם זריקה הרי הוא כאילו לא עשה כלום וזה לא עשה אלא על תנאי שזה יברר וזה לא ביירר א"כ אין כאן כלום אבל הכא בשכל אחד שחט לא שחט על תנאי חברו אלא חשב שהוא פסח ודאי ולשם פסח ודאי שחטו להוציא את חבירו ידי חובתו ולכך פטורין:

הלכה ז

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם וכו'. רבינו ז"ל לא הזכיר בהלכות אלו מחלוקת דר' יהודה ור' יוסי דאיתא בס"פ מי שהיה טמא גבי אם ימעט הבית מהיות משה דר' יהודה סבר ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים ר' יוסי אומר ובלבד שלא יניח הפסח כמות שהוא ודבר תימה הוא למה לא הזכיר לא סברת ר' יהודה ולא דר' יוסי. ואם נאמר לתרץ זה דמדנקט סתמא דמתני' דקאמר חמשה חמשה בני אדם ולא נקט חמשה וארבעה משמע דהוי כר' יהודה כדאיתא התם בגמרא דדייק כן מתני' דהוי

כר' יהודה מ"מ הרבה סתם רבינו ז"ל הדברים. ועוד דהא בגמרא אמרינן דר' יהודה אזיל לטעמיה דסבר דאין שוחטין את הפסח על היחיד ומעיקרא לאימנויי אחרינא בהדיה קאי ורבינו ז"ל פסק לעיל כמ"ד שוחטין את הפסח על היחיד. מיהו לזה י"ל דכיון דאין שוחטין את הפסח על היחיד לכתחילה א"כ שפיר נקט סברת ר' יהודה ונאמר דודאי מעיקרא לאימנויי אחרינא בהדיה קאי:

פרק ד

הלכה א

השוחט את הפסח כו'. כתב הרב מהררי"ק לתרץ קושית הראב"ד ז"ל על רבינו ואפשר לומר דמאי יביא פסח שני דקאמר הכי קאמר שימנה עם אחרים על פסח שני ע"כ. ואני תמיה עליו דהרי זה דחו בגמ' וכתבו רבינו ז"ל לעיל דאז הוי כנשחט שלא למנוייו ואי האי תיקון הוה מצי למיעבד הוה עבדינן ליה גבי ה' שנתערבו פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהן. ונ"ל לתרץ לדעת רבינו ז"ל דיתנה כל אחד מהם ויאמר אם אינו פסח יהיה שלמים דבשלמא גבי חמשה שנתערבו פסחיהן לא מהני האי תקנתא משום מאי דכתב רבינו ז"ל משום דהניתנין בזריקה אל יתנו בשפיכה לכתחילה ואע"ג דהוה לן למיעבד איסורא לכתחילה כדי שלא יבא אחד מהם לאיסור כרת שלא יעשה פסח מ"מ כבר כתבו התוס' ז"ל דמוטב שידחה איסור כרת של אחד ואל יבואו רבים לעשות איסור לכתחילה אבל הכא אין כאן רבים עושים איסור לכתחילה וא"כ נאמר מוטב שיבא היחיד לידי איסור לכתחילה ולא יבא לידי איסור כרת אם לא עשה פסח ונכון לדעת רבינו ז"ל. אבל קשה לזה מהא דאמרינן בפ"ו גבי חופר בגל ואם ספק הדבר ושמא לא היה עומד וכו' פטור לעשות פסח שני ואמאי יביא ויתנה כי הכא דאין רבים עושים איסור שם אלא אחד הוא וצ"ע:

הלכה ב

שהציץ מרצה על שגגת בשר שנטמא. קשה דכיון דהך ואח"כ שנודע שהוא טמא דקאמר במתניתין קאי אבשר כדכתב רש"י ז"ל ע"כ סבר כמ"ד ציץ מרצה על האכילות כדכתבו התוס' והוא דבר תימה שהוא ז"ל פסק בהל' ביאת מקדש פ"ד דאין הציץ מרצה על האכילות וכדכתב שם אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלים ולא על טומאת אדם. וע"ק דהך מתני' לא אתיא לא כר' נתן דאמר דלא בעינן אלא גברא חזי לאכילה כדכתבו התוס' ז"ל דאפי' למ"ד הציץ מרצה על האכילות אינו מרצה אלא לפטור מפסח שני אבל לא לאכול הבשר ולמאן דאמר אכילת פסחים מעכבא א"כ אין כאן ראוי לאכילה בשעת

זריקה ורבינו ז"ל פסק דלא כר' נתן שכתב אם זרק לא הורצה והוי דלא כרב משום דסבר אכילת פסחים מעכבא וכי תימא דרבינו סובר דמאי דאמרינן הציץ מרצה על אכילות הוא אפי' לאכול הבשר דלא כתוס' ז"ל קשה תרתי חדא דמה הקשו בגמ' (בדף ע"ח) לרב דאמר אם זרק הורצה והא בעינן אכילה נימא דרב סבר כהלכתא דהציץ מרצה על אכילות והוי הבשר ראוי לאכילה אלא ודאי דאין הציץ מרצה הבשר לאכילה. ועוד אם מרצה אפי' לאכילה מה הקשו בגמרא ואמרו וליטעמיך ר"א דאמר הציץ מרצה כיון דאמר דם אע"פ שאין בשר הציץ מרצה על אכילות למאי הלכתא ומאי קושיא הא אהני רצוי ציץ לאכול הבשר אלא ודאי דלא מהני רצוי ציץ לאכול הבשר וקשה טובא איך פסק רבינו ז"ל דברים הפכיים כדכתיבנא. ולקושיא ראשונה י"ל דבגמ' משמע דהא דאין הציץ מרצה על האכילות לרבי יהושע אפי' ביחיד הוי לכתחילה אבל בדיעבד מרצה ולכך כאן דכבר עשוי כתב רבינו ז"ל דהוא מרצה ועוד קשה מ"ש כאן שהציץ מרצה על השגגה ולא על הזדון דבפ"א מהל' פסולי המוקדשין כתב כל הזבחים של יחיד בין שנטמא בשר וכו' זורק את הדם נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה משמע דאפילו נזרק במזיד הציץ מרצה וכאן לא כתב דמרצה אלא על השגגה ולא על הזדון וצ"ע:

הלכה ד

המפריש נקבה לפסחו וכו'. כתב הרב מהררי"ק ז"ל ומאחר שנתבאר בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות שרבינו ז"ל פוסק כמ"ד אין בעלי חיים נדחים ממילא משמע שיביא בדמיו פסח ע"כ. ודברים תמוהים הם דמה ענין בעלי חיים נדחים לזה דמאי דמפיק בגמרא בעלי חיים נדחים (מהן) הוא משום דלא אמרי' היא עצמה קרב שלמים משמע דכיון דנדחית נדחית ולא יביא אלא בדמיו אבל שיביא בדמיו פסח או שלמים אין זה תלוי בפלוגתא דבעלי חיים נדחים והך דינא נפקא ליה לרבינו ז"ל מברייתא דתמורה בפ' אלו קדשים שאמרו כן בברייתא בהדיא ע"ש. ועדיין יש לתמוה על רבינו ז"ל כיון דהוא סבר דב"ח אינן נדחים היה לו לפסוק כאן דהוא עצמו קרב שלמים כמ"ש בההיא דהפריש פסחו ששם הלך לשיטתו שכתב והשני יקרב שלמים מפני דמתני' כמ"ד בעלי חיים נדחים וכדכתב רש"י ז"ל בגמרא גבי ההיא דמשמע מינה דמרישא דמתני' הוה מצי למידק דבע"ח נדחים ג"כ משמע דמתני' אתיא כמ"ד בעלי חיים נדחים ולכך אנן דס"ל דאין נדחים יקרב אבל בהך תימה היא. ותימה על תימה על הראב"ד ז"ל שהשיגו שם אדרבה כאן היה לו להשיגו שהיה לו לכתוב יקרב שלמים כדכתיבנא אבל שם כדין כתב שהלך לשיטתו דבעלי חיים אינם נדחים. ועוד תימה על

הרב בעל ב"י ז"ל שרצה להליץ בעדו ואמר דהך יקרב ר"ל ירעה ויביא בדמיו שלמים ואיך אפשר לומר דהרי לקמיה כתב הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים כמו שביארנו ועוד קשה בדבריו דכיון דאיהו פסק כי הך מתני' דדיחוי מעיקרא הוי דיחוי והוא ז"ל פסק בפרק ט"ו מה' מעשה הקרבנות גבי בהמת השותפין שהקדיש מהן חציה וכו' כתב שם אע"פ שמתחילה דחויה היתה כשהקדיש חציה אין הדיחוי מעיקרו דיחוי והכא ס"ל דהוי דחוי וקשיא דידיה אדידיה. ונ"ל לתרץ לע"ד זה עם מ"ש התוס' ז"ל ביומא בפ' שני שעירים (דף ס"ד) כשאמרו על מחלוקת ר"י ורב דברייתא דייקא כוותיה דר"י הקשו שם דמתני' סבר דבעלי חיים נדחים ועוד הקשו מאי קמ"ל ר"י בההיא מימרא דהקדיש חציה דאמר שם ש"מ מדר"י תלת הא הני תלת שמעינן ממתני' ותירצו דיש לחלק דנקבה לפסח הוי דחיה גמורה ואפי' שנאמר דהתם ידחה לא מסייע לר' יוחנן דר"י רצה לומר דאפי' שאינה דחיה גמורה מת שעיר המשתלח או הקדיש חציה דבעלי חיים נדחים ולהכי רבינו ז"ל בהך דחיה דהפריש נקבה דהוי דחיה גמורה נקבה לפסח לא חזיא לעולם פסק כסתם מתני' דבעלי חיים נדחים ולכך לא כתב שיקרב שלמים אבל בההיא דאבד פסחו דלא הוי דחיה גמורה פסק דיקרב שלמים דדמי להך דהקדיש חציה דר' יוחנן ובהא ליתּ הלכתא כר"י דבעלי חיים נדחים דחיה פורתא כי האי ומש"ה כתב רבינו ז"ל שם בעלי חיים נדחים ואם דחוי מעיקרו לא הוי דחוי משום דההיא ראיה לא אלימא כי הך דהכא אבל הך דהכא דאלימא בעלי חיים נדחים ודחוי מעיקרו הוי דיחוי וזה הבין הראב"ד ז"ל בדבריו ולכך לא השיגו כאן. אבל בחלוקה דאבד פסחו השיגו משום דס"ל דההיא מתני' אפילו לרב דאמר בעלי חיים אינן נדחים ירעה משום דדחאו בידים שהקריב האחר וכדכתבו שם התוס' ז"ל דאפי' רב מודה בהא ולהכי לא הביאו ביומא בפ' שני שעירים מהך מתני' דדייקא כר"י דהא הכא הך דיחוי הוי דחייה כההיא דר"י ולא הוי דחיה גמורה כמקריב נקבה לפסחו ואמאי לא אייתי מינה סייעתא לר"י אלא ע"כ אית לך למימר דאפי' לרב אתיא משום דדחוי בידים היא וזו היא סברתו של הראב"ד ז"ל ולכך השיגו על רבינו ז"ל דזה שיבוש דאינו אלא ירעה אבל דעת רבינו דהך מתני' אתיא דלא כרב דאמר בעלי חיים אינן נדחים ומה שלא הביאו בגמרא סייעתא מינה לר"י משום דהוה מצי למדחי הך דחיה דשאני התם דדחאו בידים אבל לפי האמת לא הוי הכי אלא דלא שאני בין דחאו בידים בין לא דחאו. וא"ת לדעת רבינו ז"ל הפריש עד שלא נתגייר ולא נשתחרר דכתב רבינו ז"ל לקמן דיקרב פסח משום דבעלי חיים אינן נדחים הא התם הוי דחיה גמורה דכשהוא עכו"ם וכשהוא אינו משוחרר אינו ראוי לפסח כלל וא"כ לדעתו דסבר ליה דכשהוא דחיה גמורה נדחים הוה לן למימר התם

דידחה. וי"ל דהתוס' ז"ל כתבו בזבחים (דף י"ח) דהיכא דבידו לתקן לא הוי דחוי גמור. ואם תאמר הא תינח עכו"ם שבידו להתגייר אבל עבד אין בידו להשתחרר וקטן אין בידו להגדיל. וי"ל דמ"מ הוא דבר שאפשר להיות ויבא לאחר זמן אבל נקבה לפסח לא חזיא לעולם כדכתבו שם התוס'. ומ"מ הלשון שכתב בפרק ט"ו מהל' מעשה הקרבנות אע"פ שהוא קדושת דמים קשה דבגמרא משמע דהסברא איפכא דקאמר יש דחוי בדמים וכבר הקשה כן הרב בעל כ"מ ז"ל ועוד קשה מ"ש הואיל והוא בעלי חיים וכו' ולמה לו הך הא כיון דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי אפי' שלא יהיה בעלי חיים נמי וצ"ע:

הלכה ו

ומקריב איזה מהם שירצה וכו'. היינו כרבנן דפ' שני שעירים (דף ע"ג) דאמרו כן רבנן גבי פסח והתימה מהרב מהררי"ק ז"ל שהוצרך ללמוד זה ממתני' דתמורה בהיות הדבר מפורש גבי פסח בפ' שני שעירים והר"י קורקוס הקשה כאן קושיא חזקה דבשעיר המשתלח פסק רבינו ז"ל כרב דמצוה בראשון וכאן פסק כרבנן ותירץ תירוצים שאין אחד מהן עולה כלל. התירוץ הראשון שתירץ דשאני הכא דלא נדחה מחמת עצמו תימה עליו איך לא השגיח בחלוקה האחרת שכתב רבינו ז"ל בהל' עבודת יוה"כ גבי פר ושעיר שאבדו והפרישו אחרים תחתיהם יקרבו הראשונים והשניים ירעו והא החלוקה היא ממש כי הך דפסח ופסק שם כרב ובודאי לא אתיא ההיא אלא כר' יוסי. וגם מ"ש בתירוץ השני דמדלא כתב יקרב הראשון משמע דלא פסק כרב תימה עליו איך לא השגיח בחלוקה שכתב שם גבי פר ושעיר בהדיא יקרב הראשונים. ועוד תימה עליו דע"כ פסק כרב משום דהוא ז"ל פסק שם דירעה לפי שאין חטאת ציבור מתה כמתני' משמע הא אם היא חטאת היחיד מתה והקשו שם בגמרא הא הוי כמפריש ב' חטאות לאחריות דאחת יקרב ואחת ירעה ותירצו כיון דאמר רב מצוה בראשון מעיקרא כמפריש לאיבוד דמי א"כ כיון דכתב רבינו ז"ל לפי שאין חטאת ציבור מתה על כרחיה אית ליה הא דמצוה בראשון דלא מתוקמא בגוונא אחריתי וכ"ת דלית הלכתא כרבי אושעיא דמפריש שתי חטאות לאחריות הא ליתא דרבינו ז"ל פסקה בפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין א"כ ודאי ע"כ פסק כרב ותירוץ הראשון ג"כ אי אפשר כדכתיבנא ובודאי דקושיא עצומה היא וצ"ע:

הלכה יא

עצים של צליית הפסח וכו'. לשון זה קשה קצת להולמו דבגמרא אמרו דרבא ור' זירא חד אמר בעצים לצלייתו כולי עלמא לא פליגי כיון דתקנתא דפסח הוא כי גופא דפסח דמי כי פליגי במצה ומרור רבנן סברי הא אכילה אחריתי היא ורב סבר כיון דהכשרו

דפסח הוא כגופא דפסח דמו וחד אמר במצה ומרור נמי כולי עלמא לא פליגי דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו דכיון דמכשירין דפסח נינהו כפסח דמו כי פליגי ליקח בו חלוק ליקח בו טלית רבנן סברי מהיות משה אמר רחמנא החייהו לשה ורבי סבר החייה עצמך משה. ופי' רש"י כולי עלמא לא פליגי דיכול להמנות אחרים ליקח במעות עצים ואם רבינו ז"ל מפרש כפירוש רש"י ז"ל לא היה לו לומר אלא עצים של צליית הפסח לפסח ויכול ליקח ממעות הפסח עצים אבל אינו יכול ליקח שאר דברים אבל מלשון זה שכתב דהוא מפרש דהנמנה כמו שהוא נמנה על גוף הפסח יכול להמנות ג"כ על העצים וכי אמרינן בגמרא לצלייתו כולי עלמא לא פליגי היינו דכשנמנה להיות לו חלק בעצים הוי כאילו נמנה בפסח והמעות חולין. וקשה על זה תרתי. חדא דהשתא כשנמנה בפסח עצמו הוי המעות חולין ויכול לקנות בהן כל מה שירצה כשנמנה להיות לו חלק בעצים מבעיא. מיהו לזה י"ל דסד"א דכשהקדיש זה מעותיו הוא לקנות בהן פסח עצמו וכשיקנה בהן פסח עצמו יהיו המעות חולין אבל כשנמנה להיות לו חלק בעצים ה"א דלא יהיו המעות חולין קמ"ל. ועוד קשה איך יתיישב לפי דבריו מאי דאמרו בגמרא כי פליגי ליקח בו חלוק דאיך אפשר ליישב פירוש כשנמנה ליקח בו חלוק אם יהיו המעות חולין אם לאו, ואם נפשך לומר כשנמנה לקנות חלוק של מצוה או טלית של מצוה אם יקח מאותן המעות כל מה שירצה אם לאו מ"מ קשה דלא שייך בזה טעמא דהחייהו לשה דא"כ אפילו טלית של מצוה איך יכול ליקח וכן למ"ד החייה עצמך משה קשה אם זה נמנה ליקח טלית וחלוק של מצוה מה ענין זה לזה בשלמא כשנמנה לעצים ולמנוי היינו גופא דשה אבל הכא היאך הוי משה. וכבר עלה בדעתי לדחוק בלשון רבינו ז"ל ולפרשו כפירוש רש"י ז"ל אבל ראיתי אחר העיון כי לא יעלה כלל:

פרק ה

הלכה ב

מי ששגג או נאנס ולא הקריב וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שנה זה במשנתו כרבי וכו'. כוונת הר"א ז"ל להשיגו דהיה לו לפסוק כרבי נתן דבחלוקה דפיטור מסייע ליה רבי חנינא ובחלוקה דחיוב מסייע ליה רבי: אבל מי שהיה טמא וכו'. בריש מי שהיה טמא אמרו במשנה א"כ למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה שאלו פטורים מהכרת ואלו חייבים בהכרת ומפרש רבינו ז"ל בפירוש המשנה מסכים למ"ש כאן כשהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר מפסח ראשון שנאמר בו כרת ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו כרת וכששגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני

חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת. ונראה ביאור דבריו דאע"ג דקי"ל כרבי דאיכא כרת בשני משום דכתיב עונו ישא לא קאמר קרא כרת אלא לאיש שבדרך לא היה אבל לכל העולם לא נאמר כרת אלא בראשון והכתוב פטר לטמא ולדרך רחוקה ועונו ישא לא כתיב בזה אבל שגג ונאנס הרי בדרך לא היה וכתיב ביה כרת בשני ולכך חייב. וקשה טובא דהא בגמרא משמע דמאי דקאמר שאלו פטורין ואלו חייבים לא קאי אלא אמזיד ואונן לרב ששת וה"ק אלו פטורין ר"ל בשוגג או באונס ואלו חייבים קאי אמזיד ואונן ולרב נחמן למזיד לחודיה אבל פירוש זה שכתב רבינו ז"ל לא שמענו לא כרב ששת ולא כרב נחמן. וע"ק דכפי מה שפירש רש"י ז"ל בגמ' משמע דהך דרשה דאלו פטורין ואלו חייבין לא אתיא כרב ששת דאמר לא הורצה דלרב ששת איצטריך קרא לומר אי בעי לא עביד ומתניתין אתיא דלא כרב ששת ואפשר דרב ששת בברייתא דר"ע אבל רבינו ז"ל שפסק כרב ששת קשה איך פסק כברישא דמתני'. ונראה לתרץ לקושיא ראשונה דרב ששת ורב אשי דמוקי להו במזיד ואונס וכן רב נחמן דמוקי להו במזיד לחודיה הוא משום דבעו לאוקומי סתם מתני' כר' נתן ור' חנינא דאמרי לקמן דשגג בראשון אפילו הזיד בשני פטור ולכך קא מתמה בגמרא ואמר בני כרת נינהו כלומר אפילו דקאמר דמתני' אייריי בהזיד בשני מ"מ קשה דהיכי נימא דמתני' אתיא דלא כרבי נתן ור' חנינא דלדידהו לאו בני כרת הם אפילו הזיד בשני ולא אשכח גוונא לאוקומי מתני' אלא במזיד ואונן אבל לדידן דקי"ל כרבי אתי דרשה בדרך רחוקה כפשטה וקרא אתא לומר דבדרך רחוקה אפי' הזיד בשני פטור מכרת מה שאין כן בשוגג ונאנס דלרבי חייב. ולקושיא שניה י"ל דסובר רבינו ז"ל דרב ששת דאמר לא הורצה מסתברא קאמר ליה דכיון דאינו ראוי לאכילה בעת עשיית הפסח דהוא בדרך רחוקה אפילו שחט אחר עליו לא הורצה ומה שהקשו בגמרא א"כ למה נאמר טמא דאי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה לא הקשו דנימא דקרא להכי הוא דאתא אלא כדכתבו התוספות ז"ל דפריך מלישנא דמתני' דמשמע מכרת פטור אבל אי בעי למיעבד מצי עביד ואע"ג דר"ע דברייתא משמע דמפיק ליה הא דלא הורצה מהיקשא דטמא דקאמר מה טמא שספק בידו לעשות וכו'. וי"ל דרבינו ז"ל גריס כגירסת התוספות וקאמר מה טמא שאין ספוק בידו לעשות מפני הטומאה אף דרך רחוקה שאין ספוק בידו לעשות וכו' ומייתי רב ששת מדקאמר ואינו עושה ע"ש:

הלכה ח

נשים שנדחו לשני וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הקשה לדברי רבינו ז"ל מדידיה לדידיה דבפ"ב כתב שעושין חבורה כולה נשים משמע דפסק כר"י דאמר נשים בשני חובה וכאן

נראה דפסק כר' יהודה דאמר רשות ותירץ דאע"ג דלענין עושין חבורה בפסח שני פסק כר' יוסי דקי"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה מ"מ לענין דוחה את השבת לא ראה לפסוק כמותו מדמשמע שם דר"א סבר כוותיה דרבי יהודה בהא. וקשה דא"כ אמאי קאמר בגמרא דהא דר"א אתיא כר' יהודה לימא בגמ' דאתיא כר' יוסי ועד כאן לא פליג ר' יוסי עליה דר' יהודה אלא לענין אם עושין בפני עצמן אבל לענין דחיית שבת מודה דלא דחי דסבר ר' יוסי כי הא דסבר הרמב"ם ז"ל אלא ודאי דהם דברים תלויים זה בזה דאם עושין בפני עצמן דוחה את השבת ואם אין עושין אינו דוחה וצריך עיון:

הלכה ט

מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים וכו'. בפרק האשה אמרינן האונן והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין והחולה והזקן שהיו יכולים לאכול כזית שוחטים עליהם ועל כולן אין שוחטין עליהם בפני עצמן שמא יביאו את הפסח וכו' ובגמרא אמר רבה בר הונא אמר ר"י לא שנו אלא בבית האסורין דעכו"ם אבל בית האסורים דישראל שוחטין בפני עצמן כיון דאבטחינהו מפיק ליה וכו' אמר רב חסדא הא דאמרת בית אסורין דעכו"ם לא אמרינן אלא חוץ לחומת בית פאגי וכו'. והשתא קשה על רבינו ז"ל דחילוק הנאמר בגמרא בין עכו"ם לישראל לא הוי אלא לשחוט בפני עצמן אבל להיות נמנה עם אחרים ודאי דבכל אופן נמנה ומדברי רבינו ז"ל דחילוק הנאמר בגמרא בין עכו"ם לישראל לא הוי אלא לשחוט בפני עצמן אבל להיות נמנה עם אחרים ודאי דבכל אופן נמנה ומדברי רבינו ז"ל אינו נראה כן שכתב שוחטין עליו ומלשון זה משמע להמנות עם אחרים ובזה חילק בין העכו"ם לישראל ולא היה לו לומר אלא שוחטים עליו ואין שוחטים בפני עצמן במה דברים אמורים שהוא חבוש ביד עכו"ם אבל ביד ישראל אפילו בפני עצמן שוחטין וכפי שיטת הירושלמי שכתבו התוס' מוקי לה ר' יוסי בר בון בשם ר"י כשחבשוהו ישראל אבל חבשוהו עכו"ם אין שוחטין עליהם אפי' עם אחרים אשר פיהם דבר שוא ודאי שרבינו ז"ל אתי שפיר כפי זה. אבל תימה לומר דשביק הגמרא דידן ונקט דברי הירושלמי לכך צריך לדחוק ולומר דמאי דכתב רבינו ז"ל שוחטין עליו היינו בפני עצמן אבל דין שוחטין להיות נמנה עם אחרים לא כתב רבינו ז"ל וכן אנו מוכרחים לומר בפ"ו גבי חופר את הגל שכתב רבינו ז"ל שוחטין עליו שמא ימצא מת כו' וע"כ איירי מאי דכתב רבינו ז"ל עליו בפני עצמן דאם אינו כן ודאי דשוחטין כדקאמר במתני':

פרק ו

הלכה א

איזהו טמא שנדחה לפסח שני וכו'. ברייתא בפ' מי שהיה ובגמ' מוקמינן הך ברייתא שהזכירה נדות ויולדות כר' יוסי דאמר נשים בשני חובה. וקשה דהא רבינו ז"ל פסק לעיל כמ"ד רשות ומיהו אפשר לתרץ כמו שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל שם דשוחטים בפני עצמן אע"פ שהיה רשות ומאי דקאמר בגמרא דאתי כר' יוסי הוא משום דמשמע ליה דברייתא דכייל נדות ויולדות בהדי אידך הוא שיהיו שוחטות בפני עצמן וא"כ אתי כתירוץ הרב בית יוסף ז"ל. ולי נראה כדכתיבנא:

אבל הנוגע בנבלת שרץ וכו' הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול וכו'. רבינו ז"ל פסק כמ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. וקשה קצת דבפרק כיצד צולין (דף פ') בעי רב חמא כהן המרצה בקרבנותיהן הותרה לו טומאת התהום או לא מי אמרינן כי גמירי טומאת התהום בבעלים וכו' ופשטוה דהא דתני ר' חייא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד ואמרו שם אלא בעשה פסח הניחא למ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלא למ"ד שוחטין וזורקין וכו' השתא טומאה ידועה הותרה לו טומאת התהום לא כ"ש וכו' משמע למ"ד אין שוחטין וזורקין ליכא פשיטותא. ורבינו ז"ל פסק בה' ביאת מקדש פ"ד דכהן המרצה הותרה לו טומאת התהום. וי"ל דהא דכתב רבינו ז"ל כן משום דבבעיא אחריתי דאיכא שם בעי רב יוסף וכו' ואמרו שם את"ל כהן המרצה וכו' הותרה לו טומאת התהום ורבינו ז"ל אית ליה דכל את"ל פשיטותא הוא ומשום הכי פסק רבינו ז"ל כן בהלכות ביאת מקדש תדע לך דאפילו למ"ד שוחטין לא אסיק התם בגמ' פשיטותא אלא ודאי משום הכי אית ליה לרבינו הך פשיטותא:

הלכה ו

טמא מת שחל להיות וכו'. מ"ש הר"א ז"ל בהשגות שלא שאלו עד זמן שחיטה נ"ל דכוונתו לומר עד שעבר כל זמן שחיטה דהיינו בין השמשות ובזה נסתלקו ממנו כמה קושיות שהקשה עליו הרב בעל כ"מ ז"ל. הא' דלמה נדחו שהיה לו לומר להם שיזו עליהם ויטבלו ואח"כ ישחטו וכו' ועוד מה שהקשה לפי דבריו דברי בורות דברו שהיו יכולים ליטהר בהזיה וטבילה ועוד מה שהקשה דהיכי קאמר ביום ההוא לא היו יכולים אבל למחר היו יכולים והלא כך היו יכולים ביום ההוא כמו למחר וכו' דכל אלו הקושיות נמשכו להרב ז"ל מפני שהבין בדברי הר"א ז"ל דמ"ש עד זמן שחיטה ר"ל עד התחלת זמן שחיטה אבל כפי מ"ש שפירוש עד סוף זמן שחיטה אין כאן אחת מן הקושיות שהקשה דלא היה להם פנאי להזות ולטבול ולשחוט פסח דכבר עבר הזמן ולא דברו דברי בורות

דיפה אמרו טמאים מפני שעבר היום ואינם יכולים ליטהר ויפה אמר הכתוב ולא יכלו לעשות וכו' מפני שעבר זמן השחיטה שאין שוחטין בלילה אבל למחר היו יכולים וכ"ת איך טעו כל כך זמן ולא שאלו עד שעבר כל זמן השחיטה י"ל דלא שמו אל לבם לספק בדבר עד העת ההיא ודוחק:

והלא איסור הזיה בשבת משום שבות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה המפרש פירש טעם להזאה וערל וכו'. וכתב ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי הוא בהזיה כפי מה שהבין בדבריו הרב בעל כ"מ ז"ל שמצורע מותר להזות עליו בשבת יפלו עליו כמה קושיות שהקשה עליו הרב הנזכר. ועוד קושיא אחרת חזקה דא"כ איך תירץ הוא קושיא זו במ"ש שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת בו העמידו דבריהם דא"כ הזית מצורע הרי יכול לבא לידי איסור כרת כמ"ש הוא עצמו והזאה נמי שמא יטלנה בידו וכו'. ע"כ נ"ל ודאי שאין כוונת הראב"ד ז"ל כמו שחשב הרב בעל כ"מ ז"ל דמקשה לו מהזאת מצורע אלא כוונתו להקשות על רבינו ז"ל כפי מה שהבין הוא בדבריו דהטעם שנתן להזאה משום דביום י"ד כשעושה ההזאה אינו זמן הקרבן אלא החיוב כרת הוא בא אם לא יאכל הפסח בלילה וההזאה היא ביום י"ד דא"כ מצורע שחל שמיני שלו להיות בי"ד וראה קרי בו ביום הרי זה טובל וכו' הואיל ואיסורו להכנס שם מדבריהם והרי שם הטעם עצמו דאיסור דהוא נדחה הוא ביום והכרת בלילה וא"כ איך נדחה מפני איסור כרת לפי טעמו של רבינו ז"ל. ומ"ש והרי בהזיה נ"ל דטעות יש כאן ונתחלף הכ"ף ושמו במקומה בי"ת וצ"ל כהזיה כלומר הטעם שפירש רבינו ז"ל בהזיה שלא העמידו יש במצורע וא"כ למה העמידו דבריהם במצורע. ואיכא למידק לפי סברת רבינו ז"ל שכשהזה ביום י"ד אין שוחטין עליו דאמרינן בפ' אלו דברים השיב ר"ע הזאת טמא מת תוכיח שחל שביעי שלו להיות בשבת ובערב הפסח והוא משום שבות ולדברי רבינו ז"ל קשה דהזאת טמא מת שהוא בשביעי בערב פסח למה תדחה בשבת הא אפי' שיזו אותו בשבת אין שוחטין עליו. וי"ל דהך בערב הפסח לפי דעת רבינו ז"ל לאו דוקא אלא הוא בי"ג בניסן והכי אשכחינן בס"פ האשה דאמרו שם מצורע שחל שביעי בערב הפסח והתם ודאי שביעי לאו דוקא אלא שמיני הוא דאין ההזאה אלא בשמיני הכא נמי לדעת רבינו ז"ל לאו דוקא:

הלכה ט

האונן ראוי לאכול הפסח לערב מפני שאנינות וכו' וטובל ואח"כ אוכל כדי שיפרוש מאנינותו ולא יסיח דעתו וכו'. בפרק האשה אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב ופירש"י ז"ל טבילה בעי זו אחת מי"א מעלות דחומר בקדש האונן והמחוסר כפורים צריכים

טבילה לקדש וכו'. וקשה לפי זה למה לא כתב רבינו ז"ל לעיל גבי מחוסרי כפורים שטובלין ואוכלים כמ"ש גבי אונן דכולהו חד טעמא הוו. ונראה לתרץ קושיא זו עם קושיא אחרת דקשיא לי שכתב רבינו ז"ל בהל' אבות הטומאה בפי"ב וז"ל האונן אחר שתם יום אנינות ומחוסר כפורים אחר שהביא כפרתו צריכין טבילה לאכילת הקדש אבל לא לתרומה שהאונן ומחוסר כפורים מותרים לאכול בתרומה ומפני מה הצריכום טבילה שהרי עד עתה היו אסורים לאכול את הקדש והסיחו דעתן ושמא נטמאו והם לא ידעו ולא עשו מעלה זו וכו' ע"כ. והשתא אמאי לא כתב כאן רבינו ז"ל גבי אונן טעמא דכתב התם אלא כתב כדי שיניח דעתו וכו' שנראה שהכוונה לומר שיסיר מלבו האנינות והאבלות. ונ"ל לתרץ דשם גבי אונן שתם אנינותו ומחוסר כפורים שהביא כפרתו שייך ההוא טעמא משום דעד עתה היה אסור באכילת קדש ולפיכך לא נזהר אבל הכא אונן מותר באכילת פסח בלילה שהוא עת אכילתו ולמה לא נזהר ולכך ליכא ודאי הך טעמא דהתם אלא כדי שיסיח דעתו אבל במחוסר כפורים דלא שייך הך טעמא לא צריך טבילה ולכך רבינו ז"ל לא הצריך טבילה גבי מחוסר כפורים:

ואם שחטו עליו וזרקו הדם וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל נלמד מאוקימתא דרבא שם אידי ואידי אחר חצות וכו'. קשה דרש"י ז"ל מפרש מה שתירץ רבא כאן קודם ששחטו שר"ל כאן שמת קודם ששחטו כאן שמת לאחר ששחטו אבל אם מת קודם ששחטו אפשר לפרשו דאפילו בדיעבד אינו אוכל ממנו וא"כ איך כתב שנלמד מאוקימתא דרבא. ונראה לומר דהוא ז"ל סובר דרבינו ז"ל מפרש דלא כפירוש רש"י ז"ל אלא שמה שתירצו בגמרא כאן קודם ששחטו וכו' איירי שמת קודם ששחטו אלא מה שאמר כשהוא שלם הוא מביא וכו' הוא שלא יביאנו לכתחילה ומה שכתב טובל ואוכל לערב איירי בדיעבד אחר ששחטו. ומ"מ קשה קצת מ"ש דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא דע"כ פליגי דהא לאביי כשמת לאחר חצות לכתחילה יביא ולרבא אפי' מת אחר חצות לכתחילה לא יביא. ונראה לומר דכוונתו במאי דכתב לא פליגי הוא דאי רבא אמר כן הוא אליבא דר"ש ולתרץ מתני' דפריך אליבא דר"ש אבל לפי האמת דינו של אביי הוא אמת ואפילו רבא מודה ביה כדמוכח בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ח) שתירץ רבא לעולם דמית קודם חצות ומאי יביאנו לשם פסח וכו' וכולה סוגיא דהתם מוכחא דדינו של אביי אמת הוא:

פרק ז

הלכה א

ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת מקדש וכו'. בהל' ביאת מקדש פ"ד כתב רבינו ז"ל כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת או שהיו הקהל טהורים וכו' אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבין וזבות ונדות ויולדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה ואע"פ שנעשה בטומאה ואם עברו ועשו וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דלא נדחית אלא טומאת מת בלבד ולא שרץ. ותימה דגבי פסח שהקריבוהו בטומאה כתב רבינו ז"ל ואינו נאכל לכל טמא אלא טמא מת שנדחית להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות אבל הטמאין שהטומאה יוצאה מהן מגופן כגון זבין וזבות ונדות ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו וכו' ואמאי גבי אכילה אמרינן דאינו נאכל אלא לטמא וה"ה לטמא שרץ וגבי דחיית הטומאה אמרי' דאינו אלא למת בלבד וכי תימא דשאני גבי דחיה דגלי קרא ואמר כי יהיה טמא לנפש ודוקא בטמא לנפש הוא דאמרינן איש נדחה ואין ציבור נדחה אבל לא בשאר טמאין כדאמרי' בפסחים פ' אלו דברים (דף ס"ז) אבל בשאר טומאות אפי' ציבור נדחה אבל לענין לאכול את הפסח יש לחלק בין טומאה יוצאה מגופו לאין טומאה יוצאה מגופו הא ליתא דבבכורות (דף ל"ג) אמרו וב"ש הני מילי היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין שאין טומאה וכו' וב"ה התם הוא דגלי רחמנא טמא נפש אבל הכא טמא סתמא כתיב. ופירש"י ז"ל התם הוא דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא טמאי נפש מותרין ותו לא דכתיב איש כי יהיה טמא לנפש וכו' ומינה דייקינן איש נדחה לפסח שני ולא ציבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת נפש כדקיימי קיימי וכו' משמע דהא בהא תליא דמשום הא דדרשינן נפש נפקא לן דלא יאכלו שאר טמאים א"כ כיון דרבינו ז"ל סבור דבענין הדחיה לא נדחה אלא מת בלבד גם לענין האכילה לא היה להם לאכול אלא טמאי מת בלבד וצ"ע:

פרק ח

הלכה ד

אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה וכו'. לפירש"י ז"ל בגמרא בפ' כל שעה (דף מ"א) לא פליגי אביי ורבא אלא בענין לאו דכי אם צלי אש אבל בין לאביי בין לרבא לוקה

על הנא ועל המבושל שתים אלא דבכי אם צלי אש פליגי דלרבא לא לקי משום דהוי לאו שבכללות שהוא כולל כל מיני בשולים שאינם צליה ולרבא לקי אפילו בהאי. וא"כ לפי פירוש זה נמצא דמאי דכתב רבינו ז"ל שאינו לוקה על הנא ועל המבושל אלא אחת הוא דלא כאביי ורבא. ונ"ל שזה הוא מה שהשיגו הראב"ד ז"ל בהל' סנהדרין וכתב שם זהו דלא כאביי ורבא ע"כ, מפני שהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל וא"כ הוי דלא כאביי ורבא ונסתלקה התמיה שתמה שם עליו הרב בעל מגדל עוז שכתב שם שאפילו שהיה בנוסחת הראב"ד ז"ל הגירסא מהופכת דדברי אביי הם לרבא ודברי רבא הם לאביי לפי דבריו לא היה לו להשיגו אלא איך פסק כאביי אבל לא היה לו להשיגו דלא כאביי ורבא דלפי מה שפירשתי א"ש דכיון דהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל אפילו שגירסתו כגירסת רבינו ז"ל משיגו כן. והרב בעל כ"מ ז"ל הביא דברי ההשגה א"א אביי ורבא ע"כ ופירש כוונתו שיש לו להראב"ד ז"ל הגירסא מהופכת והוא משיג שאיך פסק כאביי במקום רבא. מ"מ נ"ל הנוסחא שהביא בעל מ"ע עיקר דלנוסחא האחרת לא היה לו לכתוב אלא כן א"א פסק כאביי במקום רבא ולשון זה שכתב כבד הוא לפיכך נוסחא הראשונה עיקר ופירושה כדכתיבנא:

הלכה ו

אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וביטל מ"ע. וא"ת ואמאי לא לקי משום כי אם צלי אש דאע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות חדא מיהא לקי וכי היכי דהיכא דאכל נא לחודיה לקי וכן מבושל לחודיה הכי נמי כשאכל שאינו צלי אש נמי לילקי. ונראה דרבינו ז"ל מפרש כפירוש התוס' דאחי לא לקי לכולי עלמא דכי אם צלי אש לא משמע דאתא למלקות אלא לעשה וכו' וכשאכלו נא ומבושל בהא פליגי אי לקי תלת או לא דלהכי סמכו לכי אם צלי אש ללקות עליו כשאכלו נא ומבושל ע"ש:

הלכה ח

צלהו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלהו או שעשאו צלי קדרה וכו'. תמה הרב בעל כ"מ ז"ל תמיהה גדולה דכיון דפסק כרבנן דצלהו ואח"כ בישלו חייב הוה ליה לפטור בצלי קדירה דלא מיחייבין אלא לרבי דלית הלכתא כוותיה ותירץ תירוץ נאה. ולי נראה לתרץ דבגמרא אמרינן בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה אלא צלאו ואח"כ בישלו הא צלי אש הוא אמאי אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ. והקשו שם התוס' ז"ל לרב כהנא דמוקי לה כרבנן האי ובשל מבושל

מאי עבדי ליה וכו'. ונ"ל דמשום קושיא זו ס"ל לרבינו ז"ל דרב כהנא מה שתירץ הכא היינו לברייתא דצלאו ואח"כ בישלו אבל רבנן ודאי דע"כ כר"מ סברי דאל"כ קרא דבשל מבושל למה להו וכיון דרבנן אית להו כר"מ ולית הלכתא כר"מ בההיא אלא כרבי יוסי כדפסק רבינו ז"ל בהל' חמץ ומצה פסק רבינו ז"ל כרבי ובצלהו ואח"כ בשלו מסברא ידענא ליה מידי דהוה אמצה דאין יוצאין במבושל. זה נ"ל לדעת רבינו ז"ל:

הלכה יא

נגע הבשר בחרסו של תנור וכו'. לא ידעתי למה לא כתב רבינו ז"ל דאיירי בחרס התחתון דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר ולדידיה מוקמינן מתני' בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) הכי וכן בנטף מרוטבו על הסלת מוקי לה בגמרא בסלת רותחת ולא הזכירו רבינו ז"ל:

פרק ט

הלכה ב

אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד וכו'. תימה דמה קולף שייך בשאר קדשים דכיון דבשאר קדשים מותר שבירת עצם יחתוך עצם ובשר וישליכנו אבל בפסח שאין יכול לשבור עצם יחתוך הבשר וישליכנו והשאר עד הפרק יקלוף ויאכלנו שלא הוזכר קילוף בשר אלא גבי פסח אבל גבי שאר קדשים מה זה שמזכיר קילוף בשר וצ"ע:

הלכה ז

המאכיל כזית וכו' ואין מאכילין ממנו לעכו"ם אפי' גר תושב ושכיר וכו'. בפ' הערל איפליגו ר"א ור"ע דלר"א נפקא דערל אינו אוכל בתרומה מג"ש דתושב ושכיר דנאמר תושב ושכיר בפסח והוא מיותר כדאמרו שם ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה להלן ערל אסור בו אף כאן ערל אסור בו ולר"ע נפקא מאיש איש לרבות ערל כטמא ואמרי שם ור"ע האי תושב ושכיר מאי עביד ליה לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול וצריך להטיף ממנו דם ברית ור"א לטעמיה דאמר גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר כשנולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ע"כ. ובפ"ז מהלכות תרומות פסק רבינו ז"ל כר' אליעזר דכתב שם כהן ערל אסור לאכול תרומה מדין תורה שהרי נאמר תושב ושכיר בתרומה ונאמר תושב ושכיר בפסח מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו ע"כ. והשתא יש לתמוה טובא על רבינו ז"ל חדא דאיך פסק כר"א במקום ר"ע דהלכה כר"ע מחבירו מיהו לזה י"ל דפסק כן משום דשם (דף ע"ב:) אמר ר' אלעזר ערל שהזה הזאתו כשרה והקשו לו שם מברייתא ותירץ האי תנא דבי ר"ע הוא דמרבי לערל כטמא וכיון דר'

אלעזר לא סבר ליה כוותיה פסק רבינו ז"ל כר' אליעזר ועוד קשה דלר"א תושב ושכיר איירי בישראל כדכתב רש"י ז"ל שם והיכי מפיק רבינו ז"ל דאסור להאכיל תושב ושכיר מהך קרא מיהו. גם לזה י"ל דרבינו ז"ל מפרש כפירוש התוספות ז"ל דסבר דהך קרא לר"א איירי בעכו"ם וקרא לא איצטריך דלא עדיף מערל ובן נכר ואייתר לג"ש ואע"ג דלא איצטריך קרא להכי מפיק ליה רבינו ז"ל מיניה משום דהוא פשוט יותר. אבל קשה על רבינו ז"ל דאיך פסק כר"א הא איהו פסק בהל' איסורי ביאה בפי"ג דגר שמל ולא טבל אינו גר ובפ"א מהל' מילה פסק דקטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וא"כ הא לא מצי סבר כר"א דר"א לא אייתר ליה תושב ושכיר להכי משום דאית ליה התם הכי אלא אי לא הוה מוקי קרא לדר"ע וכיון דמוקמינן קרא לדר"ע גבי קטן וגר היכי פסקינן כר"א גבי תושב ושכיר. גם על הראב"ד ז"ל יש לתמוה שהשיג על רבינו ז"ל ואמר דקרא אתא לומר שאפילו גר תושב ושכיר הוא אינו אוכל אם לא נמנה עמו ותימה דכמאן הוי אי כר"א הא לדידיה ודאי דקרא לאו להכי אתא דא"כ לא הוה אייתר ליה תושב ושכיר דהא איצטריך לדרשה דהראב"ד ז"ל ואי לר"ע הא מוקי לה בגמרא לגר וקטן והראב"ד ז"ל אתי דלא כמאן וגם על הרב בעל כ"מ ז"ל שהליץ בעד רבינו ז"ל דאית ליה דקרא אתא לקטן וגר יש לתמוה דהא איהו אמר בהפך דאתא לעכו"ם וגר תושב ושכיר. ועוד קשה דאיך יסבור רבינו ז"ל דקרא אתא לדרשא דר"ע הא איהו פסק בהל' תרומה כר"א ועל כל אלה הדברים צ"ע:

הלכה ח

וכן מותר להאכיל לעכו"ם מצה ומרור. מה שלא אמר רבי דתושב ושכיר אתא להכי מפורש בתוספות בפ' הערל דטעמא דפשיטא הוא דיש לו רשות לאכול מצה ומרור ובשלמא בערל איצטריך לומר דהוי חיובא:

סליקו הלכות קרבן פסח בס"ד